

БЕРДИЧІВСЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ ім. Ф. Дзержинського — культурно-освітній заклад. Створ. 1926. Перший дир. — *Т. Мовчанівський*. Розташ. у будівлі монастиря Босих Кармелітів (16–18 ст.). Музейне зібрання поповнювалося експонатами за рахунок надходжень речей із націоналізованих панських маєтків: з с. Верхівня (маєток родини Ганських-Ржевуських), с. Погребища (маєток графа Ржевуського), с. Нова Чорторя (маєток заст. міністра внутр. справ Росії генерала П. Оршевського) та ін. Значно збільшилася кількість експонатів музею під час вилучення майна з церков і костелів у зв'язку з їх мас. закриттям у 20–30-х рр. Багато речей надійшло з монастир. Маріїн. костелу. Серед експонатів — галерея портретів монахів-кармелітів, портрет засн. монастиря Я. Тишкевича, розп'яття зі слонової кістки та дерева, понад 100 комплектів одягу священників, книги друкарень Бердичева, Житомира, Львова, Вільно, Луцька та ін.; найдавніша серія книг 1556. У 1928 монастир Босих Кармелітів оголошено Всеукр. держ. істор.-культур. заповідником. До його складу передали майже всі монастир. споруди, а за його межами — цвинтар ксьондзів-кармелітів (пл. 0,385 га), старий цвинтар кармелітів (пл. 3,7 га), Триумфал. капличку (розмір 5 м × 5 м × 8 м). Фонд заповідника під час створення налічував бл. 5 тис. експонатів. Експозиц. роботу було розпочато з улаштування тимчасових антиреліг. виставок, а згодом — і постійної, що з часом перетворилася на Антиреліг. музей католицизму. 1927 музей демонстрував на Всеукр. археол. виставці у Києві

матеріали археол. розкопок 1926 на Бердичівщині. Низку творів укр. іконопису 17–18 ст. було надано Всеукр. товариству культур. зв'язків із зарубіжжям, якому було доручено репрезентувати укр. мистецтво на виставках у Німеччині. 1930 при музеї відкрився Музей революції, 1932 — Політех. музей. Цей музей. заклад мав сприяти вивченню учнями осн. галузей виробництва та організації праці в соціаліст. промисловості та с. госп-ві. Музей підтримував тісні стосунки з наук. установами України: АН, Всеукр. археол. комітетом, Волин. н.-д. музеєм та ін. Під час 2-ї світової війни деякі будівлі музею були зруйновані. 1944 музей складався з 4-х відділів: археол., істор., етногр. та відділу Великої Вітчизн. війни. Згідно з постановою про розширення музеїв, експонати Бердичів. музею було передано в Житомир. обл. краєзнавчий музей, і від 1954 він перестав діяти.

Рекомендована література

1. Мовчанівський Т. Бердичівський заповідник: Провідник. 1931;
2. Марищенко О. В. Музейні заклади м. Бердичева. Роки становлення (1925–1933). Бердичівська земля в контексті історії України // Велика Волинь: Наук. зб. Ж., 1999. Т. 19;
3. Захарчук Н. М. Музейні заклади Бердичева: минуле і сучасне. Бердичівщина: Поступ у третє тисячоліття // Там само. Ж.; Бердичів, 2001. Т. 22.

Л. П. Грузька, Н. В. Ланчук

Бібліографічний опис:

Бердичівський соціально-історичний музей ім. Ф. Дзержинського / Л. П. Грузька, Н. В. Ланчук // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-39180>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).